

TISKOVÁ ZPRÁVA

Institut pro restorativní justici, z. s.
Kubelíkova 1181/35, 130 00 Praha

a

Probační a mediační službou
Senovážné n. 995/1, 110 00 Praha

pod záštitou

Ministerstva spravedlnosti České republiky
Vyšehradská 424/16, 128 10 Praha

Česko restorativně: právo každého na restorativní program Budování celostátní sítě dostupných restorativních programů

Ministerstvo spravedlnosti, klíčoví poskytovatelé služeb obětem a pachatelům trestných činů z řad nevládního sektoru a vybraní akademici a odborníci trestní teorie i praxe sdílejí vizi Česko restorativně. Její ambicí je společnost, ve které každý člověk dosáhne na služby restorativních programů. Ty pomáhají vyrovnat se s následky a dopady trestného činu, nebo jiného obdobně zraňujícího jednání, na život i sociální okolí obětí, pachatelů a dalších zasažených. Prostřednictvím restorativních programů klienti nalézají taková řešení, která vedou k nahrazení způsobené újmy, reagují na skutečné potřeby obětí a motivují pachatele k převzetí odpovědnosti.

Kulatý stůl proběhl 21. 11. 2024 na půdě a pod záštitou Ministerstva spravedlnosti v rámci Týdne restorativní justice. Jednání společně iniciovaly Institut pro restorativní justici a Probační a mediační služba.

“Ministerstvo spravedlnosti podporuje restorativní justici a její zásady, které se musí promítat do praktického fungování celé trestní justice. Základním kamenem takové aplikace jsou restorativní programy. [...] Ty musí být dostupné pro všechny, musí se o nich vědět a musí mít dobrou kvalitu. Jsem vděčný, že přípravu takových programů můžeme projednávat se všemi, jichž se jejich realizace týká.”

Mgr. Karel Dvořák, náměstek ministra spravedlnosti

Sdílené výstupy kulatého stolu formulované jeho účastníky v průběhu společné diskuze lze shrnout v šesti bodech:

1. Každý člověk má právo na restorativní program.

2. Úzká spolupráce státu a nevládních organizací je cestou k zajištění dostupnosti restorativního řešení všem, kdo jej potřebují.
3. Pro efektivní spolupráci potřebujeme jednotnou definici restorativního programu, která bude dostatečně výstižná, určitá i flexibilní a srozumitelná, a to pro teorii i každodenní praxi.
4. Paralelně s podporou dostupnosti je naším sdíleným cílem rovněž podpora kvality realizace restorativních programů. Garance kvality vyžaduje společné definování specifických standardů a jejich záruk napříč všemi poskytovanými restorativními programy.
5. Pro kvalitu restorativního programu jsou klíčové kvalifikace a zkušenost konkrétních pracovníků, kteří klienty programem provázejí a zajišťují bezpečné a citlivé prostředí pro všechny zapojené strany. Společné definování minimálních požadavků a jejich kontrola jsou i v této oblasti klíčové.
6. Ze zahraniční praxe i domácích výzkumů (mimo jiné Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, IKSP) jednoznačně vyplývá, že restorativní cesta je rovněž velmi efektivním nástrojem v řešení recidivy. Podpora restorativních programů proto není výdaj, ale dlouhodobá investice s vědecky ověřenou návratností.

„Legislativa i dotační programy předpokládají poskytování restorativních programů od nevládních organizací, ale ty jsou realizovány minimálně. Proč? Chybí spolupráce institucí, jejich informovanost o dalších poskytovatelích restorativních programů, sdílení zkušeností, vzdělávání k restorativní justici i dostatečné financování ze strany státu. Máme ambici to změnit. Potřebujeme konkrétní vizi, která vyžaduje společnou diskuzi zainteresovaných klíčových státních institucí a nevládních organizací.“

JUDr. Petra Masopust Šachová, Ph.D., předsedkyně IRJ

Blíže k partnerství Institutu pro restorativní justici a Probační a mediační služby

Partnerství navazuje na dlouhodobou spolupráci při rozvoji restorativní justice v České republice. Jedná se zejména o společnou participaci na evropském projektu Restorative Justice: Strategies for Change, v rámci něhož byla 1) vytvořena [Strategie restorativní justice pro Českou republiku](#), a 2) realizována Restorativní platforma s jejím klíčovým výstupem: [Příručkou pro českou restorativní praxi](#). Jedním ze strategických cílů příručky je i zajištění dostupnosti restorativních programů. Za účelem naplnění tohoto cíle uzavřely Institut pro restorativní justici a Probační a mediační služba partnerství pro pořádání kulatých stolů k budování vize celostátní sítě dostupných restorativních programů.

“Věříme, že je důležité, aby se do poskytování restorativních programů zapojily neziskové organizace a rádi s nimi budeme sdílet naše zkušenosti. Prostor pro sdílení a spolupráci vidím zejména v otázkách podpory odbornosti a přípravy pracovníků realizujících restorativní

setkání v praxi. Další výzvou ke spolupráci je hledání specifických standardů a nástrojů jejich kontroly u restorativních programů tak, aby byly realizovány opravdu odborně, citlivě a bezpečně.

Mgr. Kateřina Šlesingerová, náměstkyně ředitelky Probační a mediační služby

Blíže ke společné vizi obou organizací

Obě organizace společně uznávají potřebu rozvoje v oblasti organizace poskytování restorativních programů v České republice a společně usilují o vytvoření takového celostátního systému poskytování restorativních programů, který zajistí dostupnost této služby pro každého, kdo ji potřebuje, bez ohledu na závažnost trestného činu, fázi trestního řízení či před jeho zahájením a po jeho skončení. Obě organizace uznávají, že klíčovým prvkem k dosažení tohoto cíle je dobrá spolupráce státního a nevládního sektoru.

Rozvoj poskytování restorativních programů nevládními organizacemi může velmi vhodně a účinně doplnit činnost Probační a mediační služby, a to s ohledem na odlišnou formu a roli při práci s klienty, které mají dlouhodobý a kontinuální charakter. Tento kulatý stůl představuje otevření potřebného dialogu, abychom k naplnění vize celostátního systému dostupných restorativních programů mohli společně kráčet.

„Ke kulatému přinášíme naši vlastní zkušenost s realizací restorativního programu. Služeb našeho programu ReSet mohou využít všichni, kdo byli zasaženi jakýmkoliv zraňujícím jednáním – oběti, pachatelé, další zasažení lidé, komunity, jejich rodiny, blízcí i pozůstalí. Program se neomezuje ani v závislosti na konkrétní fázi trestního řízení. Pomoc může vyhledat kdokoliv a kdykoliv – před zahájením, v průběhu i po skončení trestního řízení.“

Mgr. Tereza Řeháková, ředitelka programů IRJ

Blíže k potřebě jednotné definice restorativního programu

Pro naplnění společné vize považují obě organizace za klíčové, aby jak odborná, tak i širší laická veřejnost rozuměla pojmu restorativní program, a díky tomu dokázala identifikovat, že potřeby potenciálních účastníků mohou být ošetřeny právě prostřednictvím konkrétního restorativního programu. Pojem „restorativní program“ je uveden v zákoně o obětech trestných činů, tento pojem však již zákon dále nijak nevysvětluje. Důvodová zpráva k § 4 zákona o obětech TČ (45/2013 Dz) doslovně vychází z definice rezoluce Hospodářské a sociální rady OSN č. 2002/12 o základních principech užití restorativních programů v trestních věcech, nicméně i jejím záměrem bylo nastavení obecného rámce, který by konkrétní země měly přizpůsobit národním specifikům a nastavenému legislativnímu rámci. Jediným restorativním programem, kterým se český právní řád podrobněji zabývá a formuluje jeho definici, je mediace. Kulatý stůl otevírá potřebnou diskuzi a první kroky k formulaci přiléhavé definice restorativního programu, ze které může vycházet nejen odborná veřejnost, ale díky které se zejména otevřou dveře dostupnosti pro ty, kteří restorativní programy potřebují v souvislosti s trestným činem nebo jiným obdobným zraňujícím jednáním, které zasáhlo jejich život.

Blíže k potřebě definování a kontroly specifických standardů restorativních programů

Evropská směrnice na ochranu obětí v čl. 12 ukládá členským státům přijetí opatření na ochranu oběti před viktimizací, které se mají uplatnit i při poskytování služeb restorativní justice. A pokud se ptáme jak tuto ochranu, bezpečí a účinnou pomoc můžeme zajistit, tak do popředí přichází významně otázky zajištění kvality služeb a odbornosti osob a organizací, které je poskytují.

Z dlouhodobé diskuze především s odborníky Restorativní platformy, ale i dalšími zástupci nestátního sektoru zjišťujeme, že vzdělávání a odborná příprava možných poskytovatelů restorativních programů je klíčovou pro faktický rozvoj restorativních programů.

V systému akreditace restorativních programů nejsou konkrétní požadavky na osoby poskytující restorativní programy, přestože se jedná o specifický obor a od facilitátorů restorativních programů očekáváme řadu dovedností a znalostí jako například:

- znalost principů, hodnot, filosofie a historie restorativní justice; a především dovednost umět principy uplatňovat v klientské praxi
- porozumění situaci všech osob zasažených trestnou činností a jejich specifickému místu v rámci tr. řízení
- základní facilitační dovednosti (aktivní naslouchání, otevřené otázky, řeč těla)
- v případech se závažnými dopady nebo újmou dovednost rozpoznání známky traumatu, což vyžaduje znalost a aplikaci trauma informovaného přístupu

Z toho vyplývá, že pro zajištění kvalitního bezpečného restorativního programu je nezbytné specifické vzdělávání, a to nejen jednorázové, ale kontinuální, včetně kvalitní supervize. Tomu může pomoci i konkrétnější podoba standardů kvality restorativních programů, než jaká je zahrnuta do akreditačního řízení nyní.

Srovnávací studie Parlamentního institutu Restorativní programy

Jedním z podkladů pro společnou diskuzi kulatého stolu zejména v oblasti kvality restorativních programů a odbornosti facilitátorů/mediátorů byla [srovnávací studie Parlamentního institutu](#).

KE KULATÉMU STOLU SPOLEČNĚ ZASEDLI:

za Institut pro restorativní justici

předsedkyně: Petra Masopust Šachová
ředitelka programů: Tereza Řeháková
odborná konzultantka: Anna Korandová

za Probační a mediační službu

náměstkyně ředitelky: Kateřina Šlesingerová
vedoucí střediska Cheb a zástupce krajské vedoucí: Milan Morava
probační úřednice střediska Vsetín: Martina Krajíčková

za Ministerstvo spravedlnosti

náměstek ministra spravedlnosti: Karel Dvořák
vedoucí odd. trestní politiky a obětí: Aneta Janigová
oddělení národních dotací, odbor právní: Magdalena Hučínová, Kamila Sokolářová
oddělení trestněprávní legislativy, odbor legislativní: Dominik Šarman

za nevládní poskytovatele služeb obětem a pachatelům

Bílý kruh bezpečí: Pavlína Komedová
Rubikon Centrum: Lenka Ouředníčková
Persefona: Barbora Uhlířová
Charita ČR: Jaroslav František Žák, Lenka Hamšíková
Centrum LOCIKA: Petra Wünschová
Restorativ: Radek Makový
Pro Dialog: Ascaldeia Mariana Catwall
samostatně: Dušan Vaněk

za odborníky teorie i praxe trestního řízení

Parlamentní institut: Markéta Nováková
Ostravská univerzita: Petr Kupka
Institut kriminologie a sociální prevence: Jan Tomášek

INFORMACE PRO EDITORY

O restorativní justici

Restorativní justice je konceptem, hnutím a moderní vizí trestněprávní politiky, která říká, že trestný čin primárně nenarušuje právní normy, ale způsobuje újmu a narušuje mezilidské vztahy. Howard Zehr /Úvod do restorativní justice/ : Restorativní justice je proces, jenž v maximální možné míře zapojuje všechny, kterých se daná činnost dotkla. Restorativní justice usiluje o maximální možnou míru uzdravení a obnovu trestným činem narušených vztahů a za tímto účelem účastníkům umožňuje společně identifikovat způsobené újmy a vzniklé potřeby a od nich se odvíjející povinnosti a závazky. Nalézání spravedlnosti z restorativního úhlu pohledu žádá, abychom změnili naši perspektivu řešení následků trestné činnosti a hledali taková řešení, která povedou k nahrazení způsobené újmy a reakci na skutečné potřeby obětí, motivují pachatele k převzetí odpovědnosti a napomáhají tak obětem, pachatelům a dotčeným komunitám uzdravit jejich trestným činem zasažené životy.

O současném trestním systému

V současném právním systému jsou potřeby obětí upozaděny. Důraz je kladen na potrestání pachatele, které nesměřuje k podpoře přijetí jeho odpovědnosti, řešení příčin spáchání trestného činu ani změně jeho životní cesty. Principy RJ fungují v řadě zemí již desítky let. Reagují na potřeby obětí, které mohou hovořit o tom, jak jim čin zasáhl do života a nalézt odpovědi na otázky, které jsou pro ně při vyrovnávání se klíčové. Pachatel má prostor

upřímně převzít odpovědnost a může se aktivně zapojit do řešení následků svého činu.

O restorativních programech

Pro naplňování restorativních principů v praxi vznikly restorativní programy. Mezi ně patří především mediace, restorativní konference a kruhy. Restorativní programy vytvářejí bezpečný prostor pro setkání oběti, pachatele, případně dalších osob. Mohou tak společně hovořit o tom, jaký měl trestný čin dopad na jejich životy a jak způsobené následky napravit. Restorativní programy nenahrazují trestní řízení, ale doplňují ho. Probíhají paralelně nebo nezávisle na něm. Příkladem české praxe je [restorativní program ReSet](#) realizovaný Institutem pro restorativní justici.

O Institutu pro restorativní justici

Institut pro restorativní justici vznikl v roce 2019, aby systémově podporoval zapojení restorativních principů, přístupů a programů do oblasti trestní justice. Usiluje o proměnu pohledu společnosti na to, jak řešit následky trestného činu. Systémová společenská změna má posunout do svého středu potřeby trestným činem zasažených jedinců, aktivní postoj k odpovědnosti, dialogu a většího zapojení těch, kterým trestný čin vstoupil do života.

O Probační a mediační službě

Probační a mediační služba je organizační složkou České republiky, která provádí úkony probace a mediace ve věcech projednávaných v trestním řízení. Zřízení, organizaci a činnost PMS upravuje zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. Dohled nad její činností provádí Ministerstvo spravedlnosti, přičemž ministr spravedlnosti má jako svůj poradní orgán v této oblasti zřízení Radu pro probaci a mediaci. PMS zahájila svou činnost k 1. lednu 2001. Usiluje o zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktů spojených s trestnou činností a současně organizuje a zajišťuje výkon alternativních trestů a opatření s důrazem na zájmy poškozených, ochranu komunity a prevenci kriminality.